

AZ ÓKORI RÓMA IRODALMA

Catullus, Vergilius, Horatius, Ovidius

Korszakok	Jellemzők
A köztársaság kora (Kr. e 3–1. sz.)	a római irodalom kialakulása, görög minták követése, görög művek latinra fordítása
A polgárháborúk kora (Kr. e. 1. sz.)	az egyéni érzésekre kerül a hangsúly
Augustus kora (Kr. e. 1. sz.) Kr. e. 1–Kr. u. 1. sz.	a római irodalom fénykora

A Római Birodalom

- Romulus és Remus mondája/Aeneas
- Nyelve a latin.
- Etruszk és görög műveltség.
- Mediterrán világbirodalom.
- Szaturnuszi költészet – ezt szorította ki a görög kultúra beáramlása.

A latin irodalom első aranykora – Róma politikai válságának időszakában

- A városállami szervezési mód alkalmatlan volt a világbirodalmi igények igényeinek kiszolgálására.
 - Róma az irodalom központ.
 - Ennek a kornak a jeles alakja **Catullus** (kb. Kr.e. 87-54).
 - Gazdag veronai család sarja.
-
- Poetae novi – új költők, a hagyományos római irodalomnál könnyedebb irodalmat műveltek.

Catullus

- Lesbia (jelentése leszbikus) visszatérő szereplő verseiben – múzsa.
- „Szerelmük” nem harmonikus. Catullus fogalmazta meg először a szerelmi ambivalenciát:

Catullus: *Gyűlölök és szeretek*

Gyűlölök és szeretek. Kérded tán, mért teszem én ezt.
Nem tudom, érzem csak: szerteszakít ez a kín.

Devecseri Gábor fordítása

Gyűlölök és szeretek. Mért? Nem tudom én se, de érzem:
így van ez, és a szívem élve keresztre feszít.

Szabó Lőrinc fordítása

Gyűlölök és szeretek. Hogy mért teszem ezt, ugye kérded?
Mit tudom én. Így van: érzem és öl e kín.

Kerényi Károly fordítása

- Egyszerre jelenik meg a gyűlölet és a szerelem, ugyanannak az érzelemnek a két véglete.
- Ezen végletek között feszül keresztre a költői én.
- Catullus az ellentétek, a szélsőségek költője.
- A végső határokig elmegy: szókimondásban is.
- Catullus irtózik a polgárháborútól, igyekszik a közélettől eltávolodni, de műveiben mégis előre jelzi a közelgő eseményeket.

*„Nem töröm én magamat, Ceasar, soha tetszeni néked,
Sem megtudni, mi vagy: hószínű vagy fekete.”*

- Mégis vátesz-költő – látnok, próféta lesz.

Augustus kora – aranykor a császárság idején

- Augustus békét teremtett a véres polgárháború után: gyakorlatilag megsemmisültek az ellenlábasai, a romanizációt el nem fogadó itáliai népek.
- A korszak költői saját meggyőződésből vagy Augustus ráhatására támogatták a császár politikai törekvéseit.
- A vezető személye körüli kultikus tisztelet alakult ki.
- Az írók propagandatevékenységet fejtettek ki.
- Új naptár (Kr.e. 63) a születésével.
- Új Romulus.

Vergilius és az eposz

- Kr. e. 71/70-19.
- Paraszti család – birtokukat kisajátították veteránok részére – a befutott szerző barátai kieszközölték a birtokok visszaszolgáltatását – ettől fogva Vergilius szemében Augustus a társadalmi igazságosság és béke eszménye.
- Maecenas vette párfogásába, bejáratos lett a császári udvarba is.
- Aeneas a főműve – ebben egy látomás keretein belül idézik fel Augustus dicsőségét.
- A mű a fő témája Róma alapítása – trójai gyökerek, Aeneas (Venus gyermeke) Augustus őse – otthont keres az isteneknek miközben Trójából menekül, és új hazát keres Itáliában.
- A rómaiak nemzeti eposza – a római identitás/önazonosság megalapozója.
- Szerkezete tükrözi az Odüsszeia kalandos utazásait és az Iliász háborús hőskölteményét.

Művei

- Művészete nem csak utánczás, hanem versengés is az elődökkel.
- Írt földművelési tankölteményt is: Georgica – itt Augustus isteni felemelkedésén is elgondolkodik.
- Eclogái hexameteres költemények, melyeknek hősei földművesek.
- Ezekben fontos szerepet játszik a politika.
- Pásztorai életét feldúlja a polgárháború.
- Végül az augustusi békében megtalálja az egyik földműves a nyugalmat.
- Pásztoroköltészet: bukolikus költészet, bukolikák.

Horatius (Kr. e. 65-8)

- Venusiában született egy tehetősebb felszabadított gyermekeként.
- A Caesar-gyilkos Brutus oldalán harcolt Philippinél, majd visszatért Rómába.
- Visszavonultan él, és a polgárháborús Róma sorsán kesergő szövegeket alkot.
- Róma lehetséges pusztulása kísérti.
- Vergilius bemutatta az augustusi ideológia egyik fő irányítójának, Maecenasnak.
- Utóbbtól villát kapott, és még Augustus hívásának is ellentmondott, aki titkárként alkalmazta volna.
- Az augustusi kor legnagyobb lírikusa.

Maecenashoz (részlet) – Bede Anna fordítása

Maecenas, te dicső, régi királyi sarj,
ó, nagy támaszom és hőn szeretett diszem!
Vannak, kiknek öröm, hogyha Olympián
port ver gyors fogatuk, s tűzkerekű kocsin

kört futván, a nemes pálma ragadja fel
őket földeken-úr isteneink közé:
ez boldog, ha a nép ingadozó kegye
verseng legmagasabb polcra emelni őt,

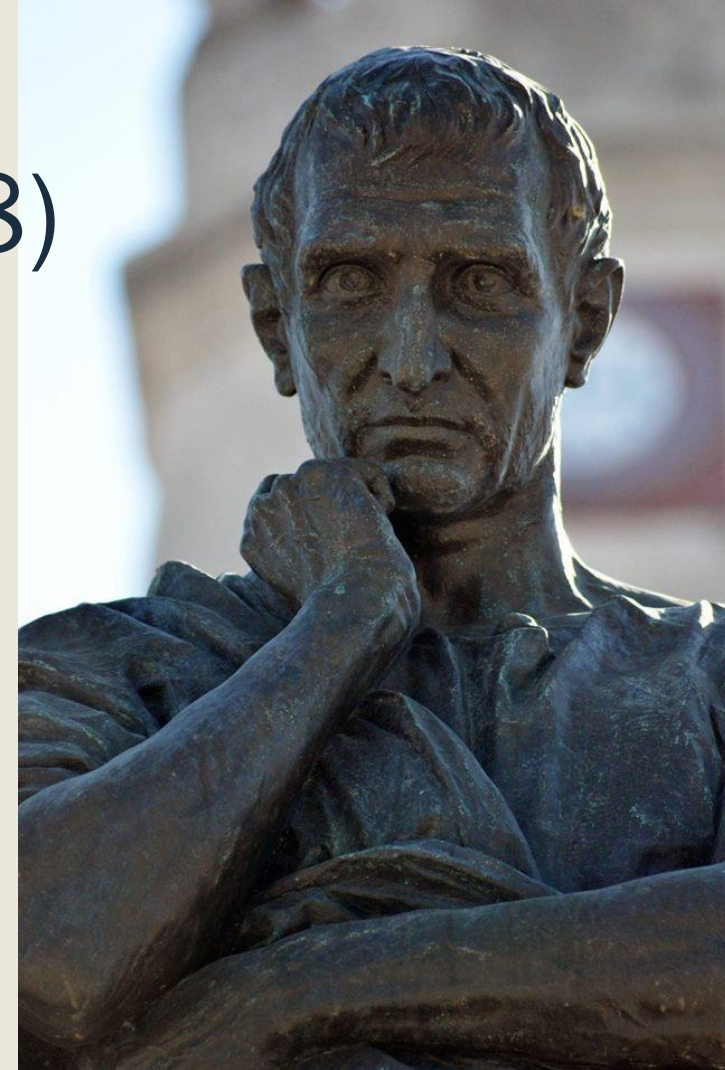
Művei és művészete

- Életműve legfontosabb darabjai ódái/carmenjei.
- A görög lírikusok versformáit ültette át.
- „Élj a mának” – „Carpe diem!” – Horatius belső szabadságra vágyik, az örömet a szellemi lehetőségek kiaknázása jelenti számára. Használj ki minden napot, élj a lehetőségekkel – nem hedonizmusról beszél.
- Költészetének egyik kulcsfogalma az arany középút, középszer, amelyet a Carpe diem! felől is meg lehet közelíteni.
- Kerülni kell a végleteket, a túlzásokat.

Ovidius (Kr. e. 43–Kr. u. 17/18)

- A polgárháború borzalmi gondolkodását nem befolyásolták, a béke idején született.
- Magas szinten művelte az elégiát, az epikát (Átváltozások) és a tanító költeményeket.
- Írt tragédiát, amely elveszett.
- Népszerűek szerelmi-erotikus szövegei is.
- Hősnők levelei – női szemmel láttatja a szerelmet, mitológiai alakok fiktív levelei.
- Augustus kiutasítja és a Fekete-tenger partján fekvő Tomiba kényszerül. Az oka nem egyértelmű. Ovidius szerint egy vers okozta vesztét.
- Megtarthatta vagyonát, de reményei ellenére nem kapott kegyelmet soha.
- Az itt íródott művei: Levelek Pontusból, Keservek.

Átváltozás

- Átváltozás/Metamorphoses című műve a világ állandó változásának jelzi.
- Ezért Ovidiust Róma lehetséges bukásától sem borzadt el.
- Egyetemes a világlátása: műve a világ teremtésétől a költő koráig ívelő szórakoztató mitológiai elbeszélésfüzér.

Az átváltozási legendái legismertebb darabjai:

- *Deucalion és Pyrrha*
- *Phaethon*
- *Daidalosz és Ikarosz*
- *Philémon és Baucis*
- *Pygmalion*

„Változik, el nem enyészik azonban semmi. Amonnan
jó ide, innen odébb lelkünk; új s új alakokban
vándorol: állatból átköltözik emberi testbe,
emberi testünkből állatba: de el nem enyészik.”

Olvass bele: <https://mek.oszk.hu/03600/03690/03690.htm>

Az antik regény

- Lenézett műfaj volt az ókorban, még nevet sem adtak neki.
- De az olvasóközönség is igen szűk volt, így ugyanazok olvasták a regényeket és az eposzokat.
- Elkülönült az olvasás célja.
- Két típus ismert a görög regénynek:
 - Idealizáló: egy gyönyörű fiú és egy gyönyörű lány egymásba szeret, de a véletlen elválasztja őket, és csak sok-sok kaland sorozatán át tudnak ismét találkozni. Közben mindvégig változatlan formában őrzik tisztaságukat és szerelmüket. Longosz: *Daphnisz és Chloé*.
- Reális: a kalandok hasonlóak, de fizikai igényeik vannak.
- Apuleius: Az *aranyzamárr* – az egyetlen teljesen fennmaradt antik római regény.

Feladat: Az alábbi Juhász Gyula-versrészletben mely ókori költőre találsz utalást?

„Tomiban ősz van. Barbárok a népek
És idegenek némely csillagok.
A borostyánom zöldje dérbe téved
És örömeiktől oly özveggy vagyok.

Júlia, szeretnélek látni téged
És Rómát, ahol tavaszég ragyog.
Tomiban ősz van és a lelkemben tél,
Júliám, Rómám, ó be messze estél!”

A költő neve: _____

Feladat: Ki a szerzője a következő részletnek?

*„...én zengtem először, én
lentről-jött s meredek csúcsra jutott, görög
verset római lant húrjain.”*

A mű szerzője és címe	Műfaja	Mikor íródott?	Keletkezési körülményei	Mit érdemes tudni róla?	Rövid tartalom	Motívumok	Linkek
Catullus: Gyűlölk és szeretek	epigramma		A szerelem nem lehet idilli, mivel Lesbia csapodár.	Féktelen gyűlölet és lángoló szerelem között hánykolódó lírai én.	Az első költők egyike, aki hangot ad az érzelmek ellentmondásosságának.	szerelem, múzsa	Ady Endre
Horatius: Ars poetica, ódák	költői hitvallás, verses formájú értekezés, óda/carmen			hexameter		Horatius jelmondata: Carpe diem! (Ragadd meg a napot!), arany középut.	Holt költők társasága c. film, ars poetica műfaja, Berzsenyi
Vergilius: Aeneis	eposz	14 éven át írta, végrendeletében el akarta égettetni (i.e. 30-20)	Hivatásos udvari költő. Propaganda.	Emlékmű az augustusi korról. Az első hat ének fordított Odüsszeia, a második hat ének fordított Iliász.	Az államalapító hős mítosza. A római identitás megalapozója. Aeneas megmenekülése Trójából, útja Rómába, győzelme azok felett, akik útjába álltak a város megalapításakor.	aranykor, Augustus, Maecenas, új haza, küldetéses hős	Dante: Isteni színjáték (Vergilius a túlvilági kalauz), Radnóti eclogái
Ovidius: Átváltozások, Sirámok, Pontuszi levelek	Átváltozások: 15 könyvből álló hexameteres mitológiai gyűjtemény	Kr. u. 1-8.		Összegyűjtötte a mitológiai történeteket, és új formába öntve életet lehelt beléjük.	A dolgok eredetét írja le.	Tomi (száműzetés), mitológia	Márton László